

Kad ove podignemo, gledamo obličnost toga mudraca. Drugo je pitanje, da li je on sve ovo izveo svijesno; da li hotimice vara javnost. P. Sierp veli na ovo: Ili je sam prevaren ili je sam izmislio takove bajke. Prvo je nemoguće kod njegove prirodene lukavosti. Uz to on jamči za istinitost svojih životopisaca. Nit je valjda sve to on izmislio u zloj nakani. Sierp uzima, da je Sundar halucinator (Wachträumer). Jedan je Evropejac pisao P. Sierpu iz Kalkute: »Singh je varalica prvog reda, ali istočnjački varalica, koji ne razlikuje između umišljenosti i realnosti. On uistinu vjeruje ono, što si umišlja. Objektivno je dakle varalica, a subjektivno je samo po-božni ludak«. — P.

ŠKODI LI ČISTOĆA ZDRAVLJU?

1. Dekadencija naše dobe.

Vazda je kult golotinje i bludnosti znak dekadence. Živi li naše doba u tom znaku? Čujmo o tome štogod.

Sifilis je strašna bolest, te uzrok i drugim bezbrojnim bolestima (osobito tabes), po njoj nestaje čitavih obitelji i plemena. A kako je ona raširena u svijetu? Prije rata bilo je u austrijskoj vojsci sifilisom zaraženo od 1000 ljudi: svake godine u Innsbrucku 32,5, u Lincu 37,5, Grazu 56,0, Pragu 56,0, Beču 57,4, Lavovu 74,0, Krakovu 76,9, Pešti 94,8, Temišvaru 96,5%. Po računanju Blaschka od sveučilištaraca se razboli 25%. Ta dva elementa najgore stradaju. Dr. Savičević navodi uz to, da sve javne ženske i sve ostale, koje osim muža imaju posla još i makar s jednim licem, imaju triper (Venerične bolesti str. 48).

Gotovo desetina muževa svih staleža unosi sifilis u obitelji, inficiraju žene i onda eto unesrećene djece na svijet. 86%, dapače 91%, nosećih žena, koje boluju na sifilisu, rode mrtvu djecu ili takovu, koja pomru za 1 godinu (Wochenschrift 1924, No. 4).

Poznato je i to, da je gotovo nemoguće potpuno ikada ozdraviti od sifilisa, a uvijek je pogibelj da se pojave i kasnije teške posljedice te zaraze. (Tarnowsky Dr. B., Prostitution u. Abolizionismus, Str. 219).

Javne su kuće rasadišta takovih zaraza i tu nikako nije dovoljna liječnička paska nad tim kućama. »Treća je činjenica, koja utiče na širenje veneričnih bolesti, vjerovanje u liječničke preglede nad javnim ženama. Mnogi misle, da je neka ženska odista zdrava, kad je liječnik to konstatovao. Liječnički pregledi ne daju

nikakve garancije; oni nijesu upravo ni mogućí. Liječnik nema ni vremena ni načina da isključi triper i sifilis (Savićević, Vener. bolesti, str. 48).

Sramota je za kulturnu eru, da postoji čak i organizirana trgovina, koja se bavi namicanjem ovog bijelog roblja. A. Pavišić napisao je o tome opširnu knjigu »Il cancro sociale«. Svi bi se Evropljani uzbunili, kad bi tko danas u srcu Evrope učinio ono, što čine danas neki trgovci u Africi. Ovi naime naoružani provaljuju u koje selo i zarobe djevojke i sve mlade žene pa ih odvuku u ropstvo na sajmište, gdje ih prodaju kao mi nijemu životinju. To je užasno! A što se danas događa? Eno u Parizu ima do 30.000 prostitutki, u Budapešti 40.000, u Berlinu do 50.000 u Beču kao i Pešti, u Londonu do 70.000 To su silne brojke; čitavi su to gradovi. Gdje su uz to one žene, koje se istim ciljem bave, a nijesu pod kontrolom policije! Pa opet i te jadnice imaju dušu i srce, čute svoje ljudsko dostojanstvo; a jadne žrtve jednom zapletene nemaju snage da se oslobode tog sramotnog jarma.

Sve je ovo znak velike dekadence. Pravo opaža Dr. Otokar Prohaska, biskup u Stolnom Biogradu, da seksualni život ima i svoje zahtjeve: t. j. čovjek i tu mora biti plemenit i pokazati jaku volju. On veli: »Znak je prave i visoke duševne kulture, kada netko u svom životu oživotvori i na seksualnom polju divnu Goetheovu riječ o Tajni božanske mjere. To je kultura duha i volje, kada netko drži u zaptu i redu svoje strasti. No malo se njih bori za taj ideal. Naprotiv: od stotina i tisuća godina ide iza kulturâ bič Božji, a to je prostitucija i s njom spojena zaraza čovječanstva. I nije pretjerano, ako reknemo, da nije nikada prostitucija bila tako raširena kao danas« (Wochenschrift 1924, 4, str. 123).

Koji je uzrok toj dekadenci? I na to zgodno odgovara Dr. Prohaska: »Mi živimo u dobi dekadence. To nije rasulo objektivnih temelja, božanskih temeljnih korjena i životnih vrednota kršćanstva, koje stoji nepokolebivo. Nego ima rasulo duhova, umornost, utruđenost, koja zapušta put prema vjerskim visinama i vječnim idejama, a baca se u naručje materijalizmu, pa sagiblje svoje koljeno pred kumirom uživanja. To je raspadanje duhova, kričeći nemir duhovnog svijeta« (ib.).

2. Što kažu liječnici?

Čovjek bi se morao prestrašiti pred samim činjenicama spolnih bolesti a živjeti čisto i u potpunoj suzdržljivosti. Pa opet ima takovih materijalista, koji vele da je potpuna suzdržljivost (izvan braka) nemoguća i čak škodljiva zdravlju. Ovi se povode za Bebelom, koji navodi Luterove riječi: »Htjeti spriječiti naravni nagon jest isto kao htjeti da vatra ne gori, da čovjek ne jede i ne spava«. Je li to istina? — Čujmo o tome stručnjake-liječnike

Dr. Gruber, sveučilišni profesor higijene u Münchenu piše: »Puteno uzbuđenje, pa i kad je započelo, stoji ipak pod uplivom naše volje. Ako toliki mladi ljudi bez ikogjeg otpora popuštaju spolnom nagonu, to još ne dokazuje, da moraju udovoljiti. Oni samo ne će da se ozbiljno nadvladaju! Mekopotnost, znatizeljnost ili djetinjski ponos da čine kao i drugi, omamljenje savjesti i suda pomoću alkohola igraju tu veću ulogu nego li sam nagon. To stoji i u skladu s prastarim iskustvom, da tijelo ima najveću snagu kod potpune suzdržljivosti ma koje vrsti popuštanja spolnom nagonu. Stoga su se atlete kod Grka i Rimljana suzdržavali od svakog spolnog općenja, kako to čine i sadanji ljudi sporta, kada se spremaju na svoje natječajne borbe. Uz to mnogovrsno iskustvo učenjaka i umjetnika pokazuje, da je isto tako i kod djelovanja čovječjeg duha«. (Hygiene des Geschlechtslebens. Stuttgart, str. 50 dd.)

Poznati sveuč. prof. Forel ovako veli: »Obzirom na spolnu suzdržljivost razilaze se dakako mnijenja. Sigurno je to, da su gdje-gdje do smiješnosti pretjerali loše strane suzdržljivosti. Oba spola mogu provoditi suzdržljivost u normalnim prilikama, i ako često s mukom, pa uopće vrijedi izjava medicinskog fakulteta u Kristianiji (28. 12. 1887.), koja kaže, da se nije vidjelo obolenja uslijed suzdržljivosti, naprotiv pak mnogo njih uslijed spolne razuzdanosti¹⁾. U normalnom stanju popriječno normalnog mladića (koji duševno osobito tjelesno valjano radi i čuva se umjetnih podražaja, osobito umjetnih sredstava, koji slabe volju i razbor, kako to čini alkohol, nije spolno uzdržanje nemoguće« (Die sexuelle Frage, 456).

Prof. Dr. Ribbing piše u svom djelu »Die sexuelle Hygiene u. Ethik«, str. 80: »U naše doba (koje pravom polaže važnost na nauku o nasljedstvu) jest uistinu pravi atavizam, koji hoće da spolno općenje proglasi privatnom stvari. To dolazi od krivog shvaćanja, da spolni užitak spada među opća čovječja prava. To je pogreška, koju bi nam spriječio i najmanji pogled za život u naravi. Protiv toga velim na temelju iskustva: kako spolni nagon pokazuje moćnu, naravnu snagu razvitka, to je ipak njegovo svladanje vremenito, a i apsolutno, moralna kulturna sila izvanredne važnosti. Moje je mnijenje: »Ako je odgoj mladog čovjeka bio pod nadzorom kako valja i nijesu nepristojnosti snizile njegovu dušu, onda je njemu obično lako da ostane čist i da mu za to ne treba velikih, izvanrednih naprezanja. Svaka godina, provedena u slobodno nametnutoj čistoći, omogućuje već uslijed običaja da postane sve to lakše njezino očuvanje. Tko se potpuno suzdržaje, malo ili ništa ne osjeća onu razdražljivost, dok bludnik može na to računati, da će

¹⁾ Prof. Gruber veli: »Sjeme nije nikakav škodljivi produktat ili otpadak kao mokrača. Moglo bi se pomisliti, da je zadržavanje sjemena u tijelu samo do izvjesne mjere neškodljivo. Ali priroda se već pobrinula za ovu mjeru — to su noćne (u snu i nehotične) polucije« (Cfr. Savičević, o. c. str. 95).

ga jedna ili druga vrst uznemirenja napasti. Skroz fizična uznemirenja, koja se jave kod mladića, kao i prezrelog ženidbenog druga i udovca, ne će biti tako neugodna, kada čuvstva ne bi često porasla do nenaravnog stupnja uslijed upliva knjigâ, slikâ fantazije i sl. Otkada se javno bavim ovim pitanjima, opetovno su mi saopćili zdravi, u tijelu i duši svježi studenti, da nijesam dovoljno naglasivao, kako je lako čutilne požude pridušiti i svladati. Za svojih sam 20 godina liječničke prakse imao zgodu, da uputim u spolnim pitanjima mnoge osobe i osobito mnoge mladiće iz najraznovrsnijih klasa društvenih; dođoše k meni zastupnici raznih nazora, dosljedno morala i vjere, ljudi krivične i nekrivične prošlosti, ali nijesam ni jednog našao, koji bi mi izjavio, da je (pretpostaviv dakako dobru volju) potpuna suzdržljivost nemoguća« (s. 80).

Prof. Dr. Sticker izjavljuje: »Ne može se mladiću nikada dosta kazati, da suzdržljivost nije nikome škodila, naprotiv putena naslada bezbrojnim«. (*Geschlechtsleben und Fortpflanzung vom Stande des Arztes*, 8 i 60).

Dr. Paull u Karlsruhe ističe; higijena se i vjera u tome slažu, te je izmišljotina e bi suzdržljivost bila škodljiva po zdravlje (*Halte deine Jugend rein*, 63, 71).

Prof. S. Beale na King's College u Londonu piše: »Ne može se dovoljno propovijedati, da je najstrože suzdržanje i čistoća jednako u skladu s fiziološkim kao i čudorednim zakonima«. (*Our morality and the moral question*, 47. Cfr. Ribbing l. c.).

Dr. K. Francotte jamči: »Suzdržljivost je moguća i zakon Božji, koji je propisuje prije ženidbe, nije ništa odredio što bi bilo u protuslovlju s fiziološkim zakonima« (*Annales de la Société scientifique*, prilog o sjednici 10. 4. 1907): Ovaj liječnik navodi sifilografa Dr. Fourniera: »Nepravo se i površno tvrdi, da je uzdržljivost mladićima pogibeljna. Priznajem vam, ako postoje opasnosti, ja ih ne poznajem! I ja liječnik, da ih ne bih još bio vidio, premda mi nije manjkalo subjekta opažanja u tom predmetu«!

»Čistoća je mladića istodobno fizička zaštita i zaštita moralna i intelektualna i valja nastojati da je očuvaju. Opaža se u čovječjoj higijeni, kao i u zootehnici, da je suzdržljivost uvjet hranjivom blagostanju«. Tako Dr. Perrier (Cfr. Gvibert, Pureté 95).

Dr. Féré nije katolik; on izvješćuje o liječničkom sastanku u Lyonu: »U raspravi, koja se održala u liječničkom društvu u Lyonu, upogled knjige Dufieuxe, koji brani celibat vjerski, nijesu našli njegovi protivnici ništa što bi bilo protiv njegove tvrdnje; on veli, da nema bolesti, koja bi potekla od suzdržljivosti. Mantegazza, koji se ne broji među apostole suzdržljivosti, ipak ne poznaje nikakovu neugodnost. Naprotiv su fiziolozi našli u njoj mnogo koristi. Suzdržljivost realizira rezervu silâ. Ona je općenito povoljna psihičnom aktivitetu, a kod fizičkog aktiviteta pomaže dugi život i razne oblike intelektualnog djelovanja. Nemoć nije posljedica

suzdržljivosti, nego često zloporabe. Ne treba se pozvati na vjere, da nam budu očevidne moralne zasluge čistoće izvan braka. Dosta nam je tu promotriti isključivo moral koristi. S ovoga stanovišta možemo bez otezanja reći, da je pomanjkanje čistoće nemoralno« (Inst. sex., 116 i 316).

Međunarodni je liječnički kongres za zdravstvenu profilaksu u Bruxellesu g. 1902. jednoglasno prihvatio ovaj zaključak: »Nada sve valja podučiti mušku mladež, da čistoća i suzdržljivost ne samo nijesu škodne, nego da se te kreposti preporučaju i s liječničkog stanovišta«.

Liječnik je Dr. Scremin u Padovi upravio liječničkim auktoritetima pitanje, da li suzdržljivost prouzrokuje nervozne i psihične neredne. Na to mu je odgovorilo 8 fiziologa, 5 patologa, 8 kliničara, 2 patološka anatomia, 3 biologa sasna niječno.

»Poznata su zla iz neuzdržljivosti« piše Dr. Surbled. »Zla, koja bi tobože nastala iz suzdržljivosti, jesu izmišljena, podmetnuta« (Celebat et le mariage).

U knjizi Dr. Gooda »Hygiène et Morale« (str. 40) čitamo: »Ja sam često, povodom moga zvanja, imao dodira s misionarima i svećenicima, pa sam se uvjerio, da potpuno vršenje zavjeta čistoće nema nikakovih neprilika. Kladim se, da ne ćete naći u povijesti medicine, ma koža naroda, niti jednu bolest, koja bi poticala od suzdržljivosti. Pregledajte biblioteke, upitajte sve liječnike dostojne svog imena na zemlji, pa ako mi navedete jedno svjedočanstvo označeno časnim imenom, jednu knjigu ozbiljnu i uglednu u tom pitanju, a koji navode ma i jednu bolest uslijed suzdržljivosti, ja ću odmah spaliti svoju knjigu. Nije bez razloga, što rekoh: ozbiljnu knjigu, liječnika dostojnog tog imena. Ima čitave tobože-liječničke književnosti, koja zlorabi bolesnu znatiželjnost, daje aforizme opetujući više manje pučke predsude: Treba da se mladež zabavi. Sve to iznosi, da polaska tajnim strastima čitalaca, da poveća broj izdanja svojih knjiga. To je liječnička pornografija, ali time nitko ne stoji u službi znanosti«.

Dr. Dubois, vrsni profesor neuropatologije u Bernu, veli: »Ima više neurasteničara između onih, koji puste maha svojoj senzualnosti, nego li između onih koji se znadu izmaći jarmu animalnosti« (Des psychonévroses, str. 390).

Belgijski je liječnik Dr. L. Delattre, nadzornik zdravstva, izjavio u svom izvješću o narodnom zdravlju: »Daleko sam od toga e bih bio protivnik zdravlja. Suzdržljivost je najjistitije jamstvo za zdravu i zrelu djelatnost. Mladić može biti siguran, da će naći u čistoći jamstvo za životnu energiju, a koju ne može očekivati u neuzdržljivosti. Ove činjenice valja naglasiti svom snagom, jer nam za nje jamče liječništvo i iskustvo« (Rapport concernant un plan d'education morale et hygienique de la vie sex., pp 10—11).

Liječnik Dr. W. Bohn primjećuje o histeriji: »Histerija slijedi

čitav niz grijeha protiv VI. zapovijedi; može se reći, da su spomenuti grijesi hysterijom kažnjeni« (Kneipp-Blätter 1914, str. 357).

Jednako su se izjavili, da čistoća izvan braka nimalo ne škodi zdravlju: Hegar, Gebhardt, Moebius. Ovaj zadnji naziva »gorim nego li kuga« onoga liječnika, koji bi protivno ustvrdio (Cfr. Schmitt A., Grundzüge der geschlechtlichen Sittlichkeit, str. 42). Dr. K. Scholl navodi, da svjedoče o zdravlju potpune suzdržljivosti i ovi liječnički auktoriteti i psihiatri: Gyurkoveckky, Curschmann, Oesterlen, Eulenburg, Arndt, Krafft-Ebing, Lewitt, Acton, Kornig, Löwenfeld (Jungfräulichkeit - ein christliches Lebensideal, s. 125).

Liječnik Dr. M. K. Savičević priznaje: »Najsigurnije je sredstvo da se ne dobiju venerične bolesti ne vršiti općenje nikako do ženidbe. To nije škodljivo za zdravlje. Od uzdržavanja ne proizlaze nikakove bolesti, ni tjelesne ni duševne. Naročito treba stati na put onome pričanju, kako baš liječnici preporučuju spolno općenje. To nije istina, jer gotovo svi liječnici svjetskoga glasa saglasni su u tome, da niti je škodljivo niti nemoguće niti nepotrebno uzdržanje od spolnog općenja« (Venerične bolesti i njihov uticaj na bračni život i porod, str. 44).

Dr. J. Božić govori u knjižici, koju je izdalo Zemaljsko povjerenstvo za suzbijanje veneričnih bolesti u Zagrebu: »Posve je krivo mišljenje, da je spolno općenje potrebno za zdravlje, jer liječničko iskustvo pokazuje, da uzdržavanje od spolnoga općenja nipošto ne škodi zdravlju. Spolnome ćemo se nagonu vrlo lako odvrati uz razuman način života. Tako su alkoholna pića upravo bič za uzbuđivanje spolnoga nagona. Pod razumnim načinom života razumijevamo u prvom redu umjerenost u jelu i piću, dovoljno vremena za spavanje, odmor, malo gimnastike i šetnje, a onda čuvanje duha od različitih erotičnih predodžbi« (str. 5).

U istoj knjižici nalazi se i članak Dr. J. Thierrya. I on veli: »Uzdržljivost od spolnoga općenja nije tjelesnom ustroju škodljiva« (str. 11). I liječnik Dr. Thaller je pisao g. 1918. u »Hrvatskoj knjivi« (str. 319): »Spolna suzdržljivost nije ni iza dvadesete godine štetna po apstinenta. Mi ne poznajemo ni jedne bolesti, kojoj bi spolna suzdržljivost bila kriva. Što više, mi znamo, da se svi atleti i svi, koji se bave športom, za vrijeme treninga apstiniraju od spolnoga uživanja. Oni tako postaju jači, a ne bolesni. Da bi ti ljudi postajali zbog toga perverzni, perverzna je misao nešto nastrojnoga bečkog neurologa Freuda. Najiskusniji liječnici i svi, koji bez gotove teorije promatraju činjenice, vide, da je u životu upravo protivno. Nijesu oni, koji se zbilja seksualno apstiniraju, zato postali perverzni, nego oni, koji su se normalno seksusa naužili, pa im ga je dosta i traže uvijek nešto novo, ili su opet pravi bolesnici«.

G. 1912. je održao Dr. med. Obermüllner u Linzu jedno predavanje, u kome je ustvrdio, da je nužno spolno općenje vrućim na-

ravima. O tome se je predavanju izrazio Fr. W. Förster, poznati pedagog, u javnom pismu 6. 4. 1913: »Comte je jednom rekao, da treba »živinarima (veterinerima) nazvati one liječnike, koji svoje savjete ograničuju na živinski dio čovjeka. I Dr. Obermüllner govori mladim ljudima, kao da su samo radajuće životinje bez viših težnja za čistoćom, svladanjem sama sebe i viteštvom. On regbi ni ne sluti, da je čista savjest i utvrđeni karakter prava podloga zdravlja. Doći će vrijeme, kad će suzdržanje od svakog izvanbračnog spolnog općenja pripadati pojmu besprikornog čovjeka, kako je to kod apsolutne čistoće u novčanim pitanjima« (Dr. J. Gspann, Warum Celibat unserer Priester? str. 79). Isti se Förster u svojem djelu »Sexualethik und Sexualpädagogik« osvrnuo na ispad bečkoga profesora Freuda o seksualnom izvoru živčanih poremećenja i to posebnom poglavlju. On tu predbacuje Freudu, da njegova znanstvena metoda lako zaključuje »post hoc, ergo propter hoc«, pa nadovezuje: »Da se može ustanoviti higijeničko djelovanje seksualne astinence, trebalo bi uzeti u obzir ne samo eventualna neposredna higijenička djelovanja apstinence, nego i sve one daljne zdravstvene posljedice, kojima rađa veće ili manje gospodstvo čovjekovo nad tjelesnim i duševnim stanjima. Tako bi na pr. moglo veoma dobro biti, da neki čovjek po seksualnoj apstinenci dospije u stanovitu nervoznu krizu, no u zamjenu primi čvrstoću karaktera, koja ga osigurava od mnogo štetnijih vrsti utjecaja, koji rastvaraju živce. A s druge strane moglo bi se posve lako dogoditi, da koji čovjek časovito izbjegne, podavajući se seksualnom nagonu, stanovitim živčanim poteškoćama. Ali zato mogao bi da navuče slabošću volje, uslijed koje mogu da se razviju sve sakrivene patološke dispozicije. Ta slaba volja stavlja ga u situacije, koje djeluju neprispodobivo poraznije na živce nego li sve one malene ozlijede, čije izbjegavanje hoće čovjek da učini vrhovnim načelom svog seksualnog života. Freud ne vidi, da je sam problem higijene na ovom polju daleko kompliciraniji nego li se to može upoznati iz njegove teorije. Kulturni naime seksualni moral može biti na koncu konca higijenički korisniji nego čisto prirodni seksualni moral, koji uzima na oko samo neposredne posljedice, a mimoilazi eminentno higijensko znamenovanje, što ga u sebi kriju veliki neodoljivi ideali i duhovni životni ciljevi. Gladovati ili hraniti se samim krumpirom štetno je zdravlju. Pa ipak zahtjevamo od svih narodnih slojeva, da se sami zajedno sa svojim radije podvrgnu ovom oštećenju nego li da diraju u tuđe vlasništvo. Jer znademo, da bi se napokon gospodarska nevolja podigla beskrajno, kad već ne bi bilo čvrstoga reda u vlasništvu. I tu je dakle kulturni pravni red i za samo fizičko uzdržanje čovjekovo podnosljiviji nego prirodno stanje sveopćeg grabljenja. I materinstvo je puno higijenskih pogibelji i oštećenja. I materinska ljubav s njenim besanim noćima, njenom tjeskobom i njenom požrtvovnošću predstavlja doista direktnu opreku higijen-

skim zahtjevima života. Pa ipak mi smo sigurni, da sva ova oštećenja nikada ne će dovesti do izmjene vrijednosti s obzirom na poziv materinstva.

Ove riječi Försterove neka budu i odgovor na primjetbu, da ipak ima po koji slučaj poteškoće uslijed suzdržljivosti. Tko hoće da bude suzdržljiv samo pomoću naravi i iz naravnih razloga, taj će se dakako brzo umoriti i previše napregnuti živce i lako je da ove pokvari. To se ne će tako lako dogoditi, ako upotrijebi i nadnaravna sredstva, kakovih nam kršćanstvo pruža i iz viših ideala Bogu za ljubav. Ako su Leonardo da Vinci, Michelangelo, Parazellus, Pascal, Kant, Beethoven mogli ostati neoženjeni i uzdržljivi poradi znanosti ili umjetnosti, jer ih je zaokupljala viša ideja, zašto da to ne mogu drugi postići pomoću sakramenata, žive vjere, molitve, uopće nadnaravnih motiva i sredstava? I Bogu hvala, ima u Crkvi i muževa i žena, koji to i djelom pokazuju da je moguće. Tko je slobodan prema Božjim i crkvenim zakonima, može da sklopi i ženidbu, ali je svatko dužan da prije nje živi čisto. Nema zakona, koji bi ma koga, pojedinački uzevši ljude, silio na ženidbu, ali nema ni vlasti, koja bi ga mogla riješiti dužnosti suzdržljivosti prije ženidbe. I narav se sama pobrinula, da suzdržljivost obilno naplati većom energijom drugih tjelesnih funkcija i još više duševnih, kako su to iznijeli i psiholozi i pedagozi i liječnici. Suzdržljivost je mjernica, koja se isplauče na ovom i drugom svijetu. A. A.

KAT. LITURGIJA I NEKOJI OBRACENICI.

Liturgija duboko djeluje na ljudske duše i mnogi se ljudi pod njenim uplivom i obratiše na katolicizam. Taj je upliv ona vršila kroz sve vijekove. Citiramo list prvaka francuskih helenista Lancelota, koji opisuje obred oblačenja jedne Klarise:

»Kad sam je ugledao, gdje se pojavila do rešetke, obučena u svoje redovničko odijelo, opasana debelom uzicom, bosonoga, s trnovom krunom na glavi, s križem u jednoj a s gorućom svijećom u drugoj ruci, priznajem, da me je taj prizor dirnuo, jer nigda nisam prisustvovao takovim obredima. I tako me zanimalo vanredno njezino veselje, koje joj se odsijevalo s lica, te sam ušao u se i videći je u nekom raj, dok sam ja još živio u svijetu, udarih u silan plač i nijesam znao, gdje sam (Sainte-Beuve, Port-Royal II., p. 272. — V. Kat. List, od 16. VIII. 1923., p. 395.).

Vrlo veliki sumnatrač i romanopisac Le Sage prikazuje u svo- me, inače vrlo sumnjivom romanu *Gil Blas*, upliv liturgije na dva lopova. Možda si sam Le Sage nije bio svijestan zamašitog značenja riječi, koje je napisao. Njegovo je oštro oko zapazilo taj upliv, ali jamačno nije znao, kako je njegova konstatacija najljepši hvalospjev kat. liturgiji, kojom se Bog poslužio, da takne duše grješnika